

Михило Марковић
САНУ
Београд

UDK: (1-652NATO):(497.1)+327.2
Прегледан научни рад
Примљен: 12. 07. 1999.

УЗРОЦИ И ПОСЛЕДИЦЕ НАТО АГРЕСИЈЕ НА ЈУГОСЛАВИЈУ

У овом тексту аутор одговара на питања о узроцима, последицама и (не)избежностима агресије НАТО пакта на СР Југославију. Тврди се да агресија није могла да се избегне (осим капитулације). Узроци НАТО агресије су, економски и војностратешки интереси кружног капитала на челу са САД. Моћ САД се шири према Истоку (Каспијски басен) а Косово је на стратешком путу. Указује се на циљ слабења Европе и вежбање војних снага. Последице су људски и материјални губици на страни Србије али и на страни НАТО савеза. Агресија је, иакође, угрозила принципе међународних односа и вредности политичког морала.

Кључне речи: *НАТО, Југославија, узроци, последице, економски интереси.*

Из комплекса питања везаних за агресију НАТО-а на Југославију издвојићу следећа три: 1) Да ли је тај рат био неизбежан? 2) Који су његови узроци? и 3) Какве су његове последице?

1. Да ли се напад НАТО-а могао избећи?

Пошто се рат завршио, после изванредно успешног отпора на бојном пољу и после прихватања врло неповољних услова мира, јављају се све чешће гласови да је друкчијом политиком било могуће избећи агресију.

Потврдан одговор на ово питање је могућ у једном једином случају. Дакле, до напада НАТО-а не би дошло да смо безусловно капитулирали и дозволили да НАТО трупе окупирају Косово. Пошто се такав став у нашем народу сматра отвореном издајом, нико од политичара га експлицитно не заступа, већ га покрива плаштом „паметне” и „реалне” политике. Каже се, на пример, да смо се бољом дипломатијом могли споразумети с Албанцима и обезбедити моћне савезнике, а да смо непријатељство Запада могли избећи одговарајућим демократским променама.

Што се тиче Албанаца, они већ од 1878. године упорно и доследно спровode програм Призренске лиге, тј. програм уједињења Албанског народа и стварање Велике Албаније, у коју би биле укључене Косово и Метохија, јужна Србија, источна Црна Гора, Западна Македонија и северна Грчка. Тај програм они покушавају да реализују у току последњих 120 година огњем и мачем, трговином оружјем и дрогама, вазалством великим силама. Шта је то што се могло понудити екстремним, острашћеним албанским национа-

листима и што су они могли прихватити? Демократија на Косову? То је последња ствар која им је била потребна. Сепаратистима треба ауторитарно, а не демократско вођство. Национална аутономија? То им је нуђено, али је то, као што смо се уверили, за њих било премало. Деоба Косова? Онај који хоће нешто цело и мисли да је обезбедио моћне савезнике не осврће се на понуду половине. Ниједан шиптарски политичар није никад пристао на деобу Косова. А и да је пристао то би само значило да су одлучили да једну половину узму одмах, а другу половину нешто касније, на основу истоветних разлога. Они би остали у већини на том нашем делу, а велике силе не би пристале на принудно исељавање Албанаца с њега, јер *quod licet Jovi non licet bovi*. Хрвати могу да избаце Србе из Српске Крајине, али Срби не могу да врше „етничко чишћење” Албанаца из свог дела Косова.

Како су Срби могли себи обезбедити моћне савезнике у одбрани Косова или других својих територија? Традиционални западни савезници су се овог пута претворили у наше непријатеље, јер ми „нисмо послушни”, а други јесу, и јер им је политички далеко значајније било да привуку Турску и муслимански свет него православне народе чија природна богатства и јесу крајњи циљ њихове освајачке политике.

Русија је несумњиво наш потенцијални савезник јер је то била у прошлости и у оба светска рата. Међутим, у току последње деценије она се у свакој критичној ситуацији понашала врло разочаравајуће. Тако ће бити и даље, докле год је на власти садашњи масонско-мафијашки лоби. Како је то требало да се ми понашамо па да Козирјев не да свој глас у Савету безбедности за увођење санкција против Југославије, да председник Јељцин не поништи већ склопљен наш споразум с маршалом Грачовом о испоруци С-300 и других усавршених ракетних система (који би спречили НАТО агресију), или да Черномирдин с Ахтисаријем не поднесе ултиматум Београду са захтевом потпуног повлачења наше војске и снага безбедности из наше јужне покрајине.

Наш потенцијални савезник је и Кина, али она је сувише далеко и засада вероватно још неспремна да због Југославије ризикује велики и прерани сукоб са Западом. Ово време је за нас изразито неповољно, а време прави разлику између победе и пораза. Карађорђе се није могао одбранити од Турака док је Русија била заузета Наполеоном, док је за Милоша време било далеко повољније. Основни разлог успеха Брозове спољне политике је било осећање угрожености Запада од совјетске инвазије. Оно је нестало распадом СССР-а, и у томе времену ниједна српска влада не би могла спречити распад Југославије и сатанизацију Србије.

Да ли су промене система могле спречити овакву судбину српске државе? С променама система променила би се очекивања НАТО-а у односу на нас. Онда би се сматрало да је потпуно природно да се понашамо вазалски - као Мађарска, Румунија, Бугарска или Македонија. Били бисмо суочени с истим захтевима само што би се сматрало потпуно нормалним да их

све до једног, без икаквог отпора, усвојимо. Добар пример су Македонци. Они су сами позвали НАТО трупе, ставили на располагање своје територије, аеродроме, саобраћајнице за напад на Југославију, дозволиле велике и опасне концентрације Албанаца у целој држави. Да ли су Американци због тога одустали од било ког свог захтева према Македонији? Да ли је сигурно да сутра неће прогласити независност западног дела Македоније или да их неће поделити између Велике Албаније и Бугарске? Разуме се - није. Да ли су било шта добили од Запада? Ништа, чак ни исплату трошкова боравка НАТО трупа и коришћење македонске инфраструктуре.

Врло је наивно мишљење да би САД одустале од својих циљева на Балкан, поред осталог од контроле територије Косова, да смо у нашој унутрашњој политици спровели принудну приватизацију и “демократизацију” (шта год се под тим подразумевало). У односу на њихове стратешке интересе, за САД никад није било нарочито важно да ли у једној земљи постоји демократија и тржишна привреда. Оне су подржавале социјалистичку Југославију под Титом, а не више кад су у њој биле спроведене политичке и привредне реформе 1989. године. Јељциново бомбардовање „Белог дома” они су прогласили „одбраном демократије”, а тржишну привреду Југославије „последњим бастионом комунизма”.

Из свега овога следи да се напад НАТО-а могао избећи једино по цену потпуне капитулације, без икаквог отпора. Стратешки положај Србије и, посебно, Косова је толико значајан да су САД по сваку цену желеле да успоставе контролу над њим. Било каква наша дипломатска игра или унутрашње промене - биле су ирелевантне. Америка је годинама припремала овај напад и кад је он, после Босне и Ирака, дошао на ред – она га је и спровела.

2. Узроци агресије НАТО-а

Главни узрок је већ назначен. САД желе да успоставе „Нови светски поредак”, под видом глобализације. Глобализација је двострук процес. С једне стране, врши се дезинтеграција националних држава. У име тзв. људских права оспорава се и сама идеја националног суверенитета, дакле и сама егзистенција националних држава. С друге стране, врши се интеграција изолованих региона и мултинационалних корпорација. Успоставља се доминација мултинационалних тајних организација („Трилатералне комисије”, „Билдерберг групе”, „Савета за спољне послове”) у којима седе најмоћнији амерички пословни људи и политичари и њихови плаћеници из других земаља.

Сврха светске владавине је бескомпромисно обезбеђење интереса светског крупног капитала. Пошто с 21. веком свет улази у једну потпуно нову епоху у којој ће нестати досадашње обиље природних извора енергије и материјала и пошто су преостале велике залихе ових сировина врло неједнако распоређене и концентрисане, углавном на територијама недовољно

развијених земаља – у Централној Азији, у Сибиру и на Блиском Истоку. Запад и пре свега САД појавиће се са захтевом “неправичне” расподеле ових богатстава.

Непосредан циљ светске владавине је успостављање контроле над Каспијским басеном, на коме се налазе огромна природна богатства у нафти, гасу и другим сировинама, које се тренутно налазе у рукама јужних муслиманских република бившег Совјетског савеза. У својој књизи *Велика шаховница*¹ водећи стратег америчке спољне политике Збигњев Бжежински, без икаквих устручавања, саопштава сценарио великог сукоба на почетку 21. века око Каспијског басена, у коме ће, поред САД и Русије, учествовати и Кина, Индија, Иран и Турска.

У томе светлу постаје јасније америчко ангажовање на Балкану. Балкан сам по себи није толико значајан за америчке националне интересе да би се ризиковао оружани сукоб с Русијом, да би се Русија већ у овој раној фази гурнула у савезништво с Кином и Индијом. Балкан је врло значајан због територијалног приступа Блиском Истоку и, нарочито, централној Азији. Ко хоће да влада тим простором мора претходно владати артеријама Рајна - Мајна - Дунав - Морава - Вардар, као и: Морава - Нишава - Марица - Истамбул - Мала Азија. Косово је у срцу тог стратешког простора. Ту је први и најважнији узрок америчке агресије.

У тесној вези с њим је следећи узрок, који је Бил Клинтон чак ставио на прво место у покушају да образложи одлуку о почетку бомбардовања Југославије. Он је рекао: „Важно је, пре свега, сачувати кредибилитет НАТО-а”. Већ 1948. године Џорџ Кенан, водећи амерички стратег старије генерације, најавио је да ће Америка морати да се ослободи „сентименталности и сањарења, попут људских права, општег побољшања животног стандарда и демократизације и да ће „ускоро морати да наступи непосредно с позиције силе”.² Сведоци смо нове америчке дипломатије - уз употребу насиља. Инструмент за употребу силе је већ био спреман, али му је требало дати нов идентитет. Формирана као одбрамбена организација, искључиво у сврху помоћи својим чланицама од спољашњих напада, требало је да НАТО постане средство ломљења отпора „Новом светском поретку”, средство дисциплиновања, кажњавања и уништавања опасних „вируса” у међународној заједници. Али, већ на првом кораку испречила се Југославија и својом непослушношћу довела у питање кредибилитет НАТО-а. Да је Југославија прошла „некажњено” и друге земље би „дигле главу”. Трбало је, дакле,

¹ Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard. Primacy and its Geostrategic Imperatives*, New York: Basic Books, 1997.

² Кенан, *Извештај о политичким смерницама*, бр. 23, написан за Стејт Департмент 1948, цитирано у Ноам Чомски, *Шта то (у ствари) хоће Америка*, Београд: Институт за политичке студије, 1994, стр. 15.

бомбардовати, и то тако да се више никад нико не усуди да се супротстави. Очигледно је од успеха обрачуна са Југославијом у извесној мери зависила судбина не само НАТО-а, већ и „Новог светског поретка” у целини.

Остали узроци су мање битни, али их треба навести. Један од њих је дестабилизација Европе. Уједињена, стабилна Европа би могла бити врло озбиљан ривал Сједињеним државама Америке у борби за светску доминацију. Економски,³ политички и културно, Европска заједница би могла бити надмоћна, уколико би успела да се истински уједини. Зато је једна од трајнијих димензија целокупне америчке политике спречавање пуног њеног уједињења, произвођења сукоба на европском тлу који доводе до несугласица међу водећим европским силама, који Европу оптерећују бројним избеглицама, који доводе до блокирања или разарања највећих европских саобраћајних артерија (Дунав је, на пример, најпре био блокиран санкцијама, а сада рушењем мостова код Новог Сада. Тиме је оштећена цела Европа, пре свега Немачка и Аустрија). Посебно је вредан пажње цинизам који САД испољавају кад трошкове разарања (који су мањи) преузимају на себе, а трошкове обнове (који су несразмерно већи) теже да пребаце на европске државе.

Најзад, посебан, мада релативно споредан, узрок рата је тежња САД да и своје оружане снаге и своју војну индустрију стално држе у стању пуне мобилизације и активности. Свака војска доживљава деградацију и унутрашње слабљење у стању мира. Зато Американци ратују сваких неколико година. На тај начин они проверавају не само своје оружје, већ и опремљеност људства и квалитет руководећег кадра. Поред тога, извоз оружја и опреме чини високу ставку у државном буџету.

3. Последице агресије НАТО-а

Бомбардовања НАТО авијације су довела до знатних људских губитака и до великих материјалних штета. Ипак, људске жртве нису ни приближно тако велике као у свим другим ратовима у овом веку. Непријатељ није успео да ступи ногом на нашу територију. Он се није усудио да изведе општи копнени напад јер су све анализе његових експерата показивале да би цена такве операције била превелика, а исход неизvestан.

Материјална оштећења нису таква да се не би могла поднети (око 15-20% индустријских предузећа и инфраструктуре), али она значе губитке за једну привреду тешко ослабљену кризом претходне Југославије, разбијањем земље и целовитог привредног система, а затим, и нарочито, трогодишњом економском блокадом. Наш друштвени производ, који је 1994. пао на непуних 40% од нивоа из 1989. порастао је до 1999. на близу 60%, да би сад опао

³ Тако, на пример, европске девизне резерве од 370 милијарди долара четири пута су веће од америчких.

за нових 40%. Предстоје нам велике тешкоће, чак и ако добијемо неку значајнију помоћ за обнову.

Политичке последице рата су исто тако озбиљне. Није тако изгледало у почетку, јер је остварен задивљујући ниво националног јединства, спремности за одбрану и врло високог морала и војске и народа. Неочекивано прихватање ултиматума Ахтисарија и Черномирдина и склапање мира којим се наше војне и безбедносне снаге у потпуности повлаче с Косова, а наш тамошњи народ доводи у врло тешку ситуацију - веома су ослабили владајући режим. Политичка, као и економска будућност земље су у знатној мери неизвесне.

НАТО је прогласио победу у рату који је већ изгледао изгубљен, али су последице рата за њега веома озбиљне.

Он до краја није признао знатне губитке и у људству и у материјалу. Он је до краја инсистирао да је то била углавном „безболна” операција. Ми смо му у томе помогли јер никад нисмо објавили документоване податке о губицима НАТО-а. Ово је нешто ново у историји ратовања: да нападач драстично лаже о цени коју је за рат платио, а да му жртва у томе помаже својим ћутањем.

Чињеница је да овај рат није ојачао већ ослабио НАТО. Његова унутрашња кохезија се показала веома проблематичном. Јаз између САД и Европске заједнице (с изузетком Енглеске) је порастао. О њему сведочи и чињеница да после рата САД инсистирају да се Југославији не пружи никаква економска (већ само хуманитарна) помоћ, док европске државе сматрају да им је дужност да помогну у обнови земље. Шта више, Европа припрема велики план економске стабилизације и убрзаног развоја целог Балкана (процес Роајамон, Фишер, Проди). Битни мотив је да се Американцима онемогући да и даље, користећи сиромаштво овог дела Европе, производе етничке сукобе, ратове, избеглице и трајну дестабилизацију.

Углед САД и НАТО-а је у Европи данас знатно пољуљан. То се види не само по бројним критичким гласовима најугледнијих европских интелектуалаца већ и по резултатима избора за Европски парламент. Све партије и лидери који су се здушно ангажовали за војну интервенцију у Југославији проšli су на изборима катастрофално лоше.

Једна од неочекиваних последица агресије - до које је дошло нарочито зато што је предуго трајала - било је велико захлађење односа САД и Русије. Русија је понижена, отворено потцењена и гурнута у савез са Кином и Индијом. Запад је прерано открио своје карте и ставио Русији до знања чему се може надати у будућности (уместо идиле „партнерства за мир”). После агресије на Југославију сви слични агресивни планови НАТО-а оствариће се знатно теже.

Сад се јасно показало да је „глобализација” уствари доминација једне супер-силе, а да је „Нови светски поредак” уствари диктатура у светским размерама, која се од фашизма разликује само у идеолошким нијансама, по

далеко вишем технолошком нивоу и по неупоредиво вишем нивоу лицемерја.

Међународни правни поредак је непоправљиво оштећен (а био би и уништен да се у последњем моменту НАТО није заклонио иза ОУН). У сваком случају угрожени су сви принципи на којима су међународни односи досад почивали (немешање у унутрашње ствари суверених држава, неповредивост граница суверених држава, решавање спорова политичким путем без употребе силе, искључиво право Савета безбедности ОУН да одлучује о легитимној примени силе итд).

Човечанство је после ове агресије враћено у „природно стање” (које су описали Хобс, Лок и Русо), с том битном разликом да су се у „рату свих против свију”, о коме су говорили духовни очеви либерализма, суочавали појединци међусобно једнаки док се у данашњем таквом рату сукобљавају голоруци и до зуба наоружани.

Једна од последица је и потпуни слом јавног морала. Постало је јасно да се међународна политика заснива на лажима, да је у њој све дозвољено и да је право заменила сила. Велико је питање да ли Западна цивилизација може преживети садашњи свој сумрак.

Постало је такође јасно да су светом завладале проблематичне и патолошке личности: криминалци као Вили Клас и Ђани де Микелис, садисти као што су Медлин Олбрајт, Весли Кларк, Ричард Холбрук и Робин Кук, ноторни лажљивци као Бил Клинтон и Тони Блер, плаћеници као Хавијер Солана, Кофи Анан, Луиз Арбур, Јошка Фишер и други.

Заиста, свет више никад неће бити исти.

Mihailo Marković
Serbian Academy of Sciences
Beograd

Summary

CAUSES AND OUTCOMES OF NATO AGGRESSION AGAINST YUGOSLAVIA

In this article author dealing with three issues, causes, consequences, (un)avoidability aggression NATO on FR Yugoslavia. Authors assert that aggression could not avoid (except capitulation). The causes of NATO aggression are, economic and military strategic interest enormous capital headed by USA. The power of USA spreading to East (Kaspijski basin) and Kosovo there is on the path. To point out to aim of weakness Europe and exercises for soldiers. Consequences are, human and material disaster on Serbia people, as well as NATO. Aggression jeopardizes principles of international relations and political moral.

Key words: NATO, Yugoslavia, causes, consequences, economic interests.